

רשק
שיעורים
תורה

היכלי תורה

ערש"ק שפטים ג אלול תשע' ♦ דף היומי בבלי: שבועות מז ירושלמי: שביעית כט

וכי תאמר בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה'..

נושאי הדף בעלון

- אם יש חובה לקיים צוואה ממזמן הירושה מכח כיבוד אב.....שבועות מז
- השבעת בעל דין כשיודע שישבע לשקר.....שבועות מח
- להישבע שבועת שקר בכדי להינצל מהמכס.....שבועות מט
- אם יש מצוה ללמד לנכרי שבע מצוות בני נח.....עבודה זרה ב
- מעלת לימוד ג' שעות ברציפות.....עבודה זרה ג
- בקיאות בתנ"ך.....עבודה זרה ד
- הקפדה מיוחדת על מצוה אחת.....עבודה זרה ה
- כפתור ופרח.....עמוד 5

צריך להבין, הרי אמרו במסכת סנהדרין (פט:), הכובש נבואתו, לוקה. והקשו בגמרא, מי הוא היודע בנבואתו, שיוכל להתרות בו שאם יכבשנה ילקה. ותירצו, שכיון שאמר הכתוב 'כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו', הרי חבריו הנביאים יודעים בנבואה שהתנבא בה זה, ויכולים הם להתרות בו שימלא את שליחותו, ואם יכבש את נבאתו ילקה. יש לתמוה, אם כן, מה היא השאלה 'איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה'', הלא אפשר לברר את הדבר על פיהם של שני נביאי אמת, שיעידו שלא נתנבא בנבואה זו מעולם.

ונראה, שעדות זו של חבריו הנביאים לא תועיל לחייבו מיתה כיון שהיא עדות שאי אתה יכול להזימה. כי הנה אם לא היו מכחישים את עצם הנבואה, רק היו מעידים שבשעה שנאמרה נבואה זו היה מתנבא זה אתם במקום שלא הגיע אליו הנבואה, יכול היה להביא עדים אחרים ולהזימם שלא היו הם במקום שהם אומרים. אבל כשהם מעידים שנבואה כזו לא ניתנה מעולם להתנבא בה, הלא לא תתכן שתתקיים בעדותם הזמה, ולכן אי אפשר לחייבו מיתה על פי עדותם. לפיכך קיים מקום הספק 'איכה נדע את הדבר'.

עוד יש לומר, כיון שיש שני נביאי אמת שמעידים לעולם שהוא נביא שקר, דבריו בטלים נגד השנים, ואינו מתחייב מיתה בנבואת השקר שלו, כיון שלא יאמינו לו. ואם נביאי השקר שנים הם שאין דברי נביאי האמת יכולים לעמוד נגדם והרי שומעיהם מאמינים להם שנים נגד שנים הם, פשיטא שאי אפשר לחייב את נביאי השקר מיתה על פי עדות נביאי האמת, שהרי אלו מכחישים ואומרים שהאחרים הם נביאי שקר, ומאי חזית דצייתת להני.

עפ"י פנים יפות

אם יש חובה לקיים צוואה ממזון הירושה מכח

כיבוד אב

בסוגיין שנינו שיש ליתומים להשיב חוב של אביהם, כאשר התובע נשבע שהחוב עדיין לא נפרע. וברש"י (כתובות צא: ד"ה מצווה) כתב, שחובה זו היא מכח כיבוד אב, שהרי יש לבן לכבד את אביו גם לאחר מותו (קדושין לא: שו"ע יו"ד סי' רמ ס"ט), ולכך מוטלת עליו מצוה לפרוע את חוב אביו.

רבי עקיבא איגר (שו"ת, מהדו"ק סי' סח) הסתפק אם יש לבן לקיים צוואת אביו ליתן ממון לאחר מותו מהירושה לאדם מסוים, שהרי בשעה שהאב מת, ירש תיכף ומיד הבן את כל ממונו ונהיה שלו, וכל החובה ליתן את הממון לפלוני הוא רק משום כיבוד אב, והנה נפסק להלכה (קדושין לב, שו"ע שם ס"ה) שכיבוד אב הוא רק מממונו של האב, אבל אין הבן מחויב להוציא הוצאות מממונו שלו עבור כיבוד האב, ואם כן לכאורה אין הבן מחויב להוציא ממון מהירושה, שעכשיו היא שלו ולתיתו לאדם אחר עבור כבוד האב.

וכתב, שלכאורה יש להוכיח ממה שהיתומים מחויבים להשיב חוב אביהם משום כיבוד אב, אף על פי שהממון שלהם מיד במות אביהם, ומוכח שמכיון שמכח אביהם בא להם הממון, לא נחשב כל כך כשל הבן, ויש להם לבנים לכבד את אביהם בממון הירושה. אך שוב דחה ראייתו, שיתכן שדווקא לענין חובות שהיו לאב החמירו משום צירוף טעם נוסף, שיש חשש של נעילת דלת בפני לוויים, אם המלווים ידעו שאם הלווה ימות אין היתומים צריכים להחזיר את ההלוואה אף ממעות הירושה. אבל בצוואה ליתן מעות לפלוני אינם חייבים.

ובמנחת יצחק (שו"ת, ליקוטי תשובות סי' קד) כתב, שיש להוכיח **מהרמ"א** (שו"ת, סי' מח שאלה ג) שאין חיוב לבנים לקיים צוואת אביהם ולהוציא ממון מהירושה עבור זה, ואין בכך גם משום בזיון לאביהם כשלא מקיימים צוואתו, ורק כשיש חוב לאביהם, עליהם להשיבו מחמת שיש גם חשש שינעל דלת בפני לוויין.

בתשובות והנהגות (שו"ת, ח"ה סי' שפה) נשאל, אודות אדם שרשם כמה שנים לפני פטירתו לכל אחת מבנותיו עשרים אחוז מרכושו, ונרשם בבנק על שמן, אבל הנפטר לא הודיע על כך לבנותיו, והבן טוען שעשה כן רק להבריא ממסים, והבנות טוענות שכונתו היתה ליתן להם זאת בירושה, ולא הודיע זאת להם כיון שעדיין לא החליט לגמרי בדעתו אם ליתן להם פחות או יותר, וגם הבן מודה שהיה רצון האב ליתן חלק מהירושה לבנות, אלא שטוען שלא עשה על כך צוואה. והשיב, שנראה שהצדק אם הבנות מכמה טעמים, וכתב באחד מהטעמים, שהיות ורצון האב הוא שהבנות תקבלנה חלק מהירושה, הרי יש בזה משום כיבוד אב לתת להן חלקן, וכתב שבאופן זה שיש ריב במשפחה יש בזה גם בזיון לאב, ולכן ודאי מחויב הבן לקיים רצון האב אף אם כבר ירש את הממון והוא נהיה שלו.

השבעת בעל דין כשיודע שישבע לשקר

יש לדון באופן שעל פי דין תורה על אחד מהצדדים להישבע, ויודע המשביע שהצדק עמו ורואה שחבירו הולך להישבע לשקר, אם יש לו לפוטרו משבועה זו משום שגורם לו לעבור על איסור תורה, ויתכן שיש בזה משום 'לפני עור'.

והנה **במוצל מאש** (שו"ת, סי' מה) הקשה כן וביאר נידון זה, כיצד חייבה התורה שבועה למודה במקצת, ולכופר בכל כשיש עד שמכחישו, וכן חכמים תיקנו שבועות נוספות כמוזכר בפירקין, הרי יודע התובע שחבירו נשבע לשקר, ואיך מותר לו בכדי להציל את ממונו לעבור על לאו של 'לפני עור', והרי הסכימו הפוסקים (שו"ע או"ח סי' תרנו ס"א) שעל מצות עשה אין צריך להוציא מממונו אלא עד שלישי, אבל על מצות לא תעשה יתן איש את כל הון ביתו ולא יעבור על מצוה קלה. וכתב, שנראה לומר שכיון שהשכנגדו הוא גזלן ורשע שגזל ממון חבירו, אין עליו איסור לפני עור, וכמו שאמרו (ב"ק ס"ט). הלעיטהו לרשע וימות.

אך **בדברי חיים** (שו"ת, ח"ב חו"מ סי' ח) כתב, שאף שאין איסור משום לפני עור, מכל מקום עונש קל ודאי שיש על שניהם, וגם המשביע שגורם לחברו להישבע לשקר, אף שעושה זאת בכדי להציל עצמו מגזילה, יש עליו עונש קל, ואם רואה שחבירו איתן בדעתו ורוצה להישבע לשקר, עליו להתפשר עמו או לפוטרו בלא שבועה.

והוכיח זאת, מהמובא בגמ' (לעיל לט:): שאם הנתבע רוצה להישבע אומרים הדיינים זה לזה 'סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה' (במדבר טז כו), והטעם נלמד מהפסוק 'שבועת ה' תהיה בין שניהם' (שמות כב י), שחל איסור שבועה על שני הצדדים גם על זה שהצדק עמו, וכמו שביאר הפרישה (חו"מ סי' פז אות ל), שכיון שרואה שחבירו עומד במרדו, היה לו למחול לו על השבועה או לפשר עמו.

ובשואל ומשיב (שו"ת, מהדו"ד ח"א סוס"י כג) כתב, שדבר זה תלוי במחלוקת המובאת בסוגיין, שדעת רב ושמואל שאם שני הצדדים אינם יכולים להישבע לא מוציאים ממון, ועל כן הפסוק 'שבועת ה' תהיה בין שניהם' הוא מיותר, ולומדים ממנו שהשבועה חלה על שניהם, שביאורו שאף אם הצדק עם אחד מהצדדים יש עליו איסור כיון שגרם לחבירו להיכשל, אבל לדעת החולקים הסוברים שאם שני הצדדים אינם יכולים להישבע עליו לשלם ללא שבועה, הפסוק בא למעוטי יורשים וכמבואר בגמ' (לעיל מז:), ולדעות אלו מותר להשביע את חבירו אף שגורם שחבירו ישבע לשקר, ומה שאומרים הדיינים זה לזה 'סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים', היינו משום שכל זמן שאין הם יודעים עם מי הצדק על הדיינים לראות את שניהם כרשעים, וכמובא במשנה באבות (פ"א מ"ח), שכאשר יהיו בעלי דינים עומדים לפניך, יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאים שקיבלו עליהם את הדין. והיות שנפסק להלכה כדעת החולקים על רב ושמואל, על כן הכריע השואל ומשיב שמותר לבעל דין להשביע את חבירו אף כשיודע שהוא ישבע לשקר.

להישבע שבועת שקר בכדי להינצל מהמכס

בסוגיין מבואר שהנשבע על דבר שלא היה והוא נשבע שהוא היה כן להיפך, כשאין הדבר גורם לו להיפטר מממון שלא מגיע לו על פי דין, דעת רב שהרי זה שבועת שקר וחייב מלקות. אולם דעת שמואל שהוא פטור, ואין זו שבועת שוא אם נשבע על דבר שכבר היה, ולהלכה פסק הרמב"ם (שבועות פ"ז ה"ב) כדעת רב.

בחכם צבי (שו"ת סי' עב, הו"ד בפ"ת יו"ד רלב סק"ט) נשאל, אם מותר להישבע למוכס שאין עמו סחורה וכדומה בכדי להיפטר מהמכס, והשיב שקודם ההברחה ודאי שאסור להישבע על כך, משום שיש כאן גזל ושבועת שקר, כיון שעליו לשלם את החוב למכס אם הוא מכס העומד על פי המלכות ודינא דמלכותא דינא, אבל אם כבר הבריה ועתה חושש שאם יתפסוהו יענישו אותו יותר מהסך הנוגע למוכס מטעם שעבר על המכס, וממון זה לכאורה אין לו חיוב על פי דין תורה לשלם, בזה יש פנים לכאן ולכאן, שיש לדון אם קנס נחשב גם לדינא דמלכותא או לא. וסיים, שהרבה יש להחמיר בשבועות ובנדרים, וביותר בדורנו זה שקל אצל בני אדם לנדור ולהישבע שלא כדן.

ובבשמים ראש (שו"ת סי' שכג, הו"ד שם) כתב, שודאי שאסור מן הדין להישבע למוכס בשקר, אף בכדי להיפטר מקנס שינתן לו ידי המכס באם לא ישבע על כך.

ובמנחת יצחק (שו"ת, ח"ו סי' צח) כתב, שאף מה שהתירו הפוסקים [ראה בשו"ע (יו"ד סי' רלב ס"ד)] בקצת אופנים להישבע למוכס, וכן ספיקו של החכם צבי הנ"ל, היינו דווקא כאשר נשבע על להבא על דבר שעדיין לא היה, שאז יכול להתנות במחשבתו ובחשאי שמתכוין רק להיות וכדומה, משום שלגבי שבועה צריך שיהיו פיו וליבו שוים, אבל אם נשבע על שעבר, כל הביטולים וכל המודעות לא יועילו לשיאמר הנני נשבע שלא גנבתי, וגנב, ואין ביטולו לנאמר בתורה (שמות כו) 'לא תשא שם ה' אלוהיך לשוא'.

אולם כתב עוד, שאם יש חשש סכנת נפשות בעונש שיוגזר עליו באם יודה שגנב את המכס, אז מותר להישבע לשקר שלא גנב, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, וכתב עוד שישורין ושביה נחשבים לפיקוח נפש.

ובנדרי זירוזין (כינויי נדרים סי' רלב ס"ד) כתב, שכאשר יש חשש סכנת נפשות, אף עדים אחרים אם יכולים להציל אותו בעדותן מחויבים לעשות כן, מפני שכל ישראל מחויבים בהצלת אחד מישראל, ומותר להם להעיד בפני השופט לפוטרו אף שיצטרפו אחר כך להישבע על עדות זו.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

אם יש מצוה ללמד לנכרי שבע מצוות בני נח

כתב הרמב"ם (מלכים פ"ח ה"י) צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, וכל מי שלא יקבל יהרג. ובתוס' בחגיגה (יג. ד"ה אין מוסרין) כתבו שיש מצוה ללמד את הגויים שבע מצוות בני נח. ובגליוני הש"ס (שם) תמה לפי"ז על ספר קרבן חגיגה (סי' מה) שכתב שאפילו לדעת הרמב"ן (בראשית לד יג) שסובר שנצטוו בני נח בהושבת דיינים, והיא בכלל מצות דינים, ונצטוו בני נח אף בדינים כאותם שנצטוו ישראל, כדיני גנבה וגזלה ואונאה ועושק שכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בחברו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהם, וכל איש מהם שגנב ועשק וכו' הוא שעבר על מצות דינים של שב ואל תעשה ונהרג, מכל מקום אפשר שאסור לישראל ללמדם כל הדינים הללו, אלא הם מעצמם ילמדו מפי החכמים שבהם. ופירש שזו האזהרה שציותה התורה (שמות כא א) 'אשר תשים לפניהם' ולא לפני גויים (גיטין פח:), שלא ילמדו את הדינים אלא לישראל ולא לגויים. ובדברי התוס' הנ"ל מבואר שלא כדבריו.

אמנם **ביעב"ץ בהגהותיו** (חגיגה שם, בש"ס וגשל) שהגירסא שהובאה בגליון שמצוה יש ללמדם שבע מצוות, אינה גירסא נכונה בתוס', ואף על עיקר מה שכתבו התוס' שיש מצוה למסור להם שבע המצוות, כתב שנראה שעכשיו אסור ללמדם, והוכיח כן מהמבואר בסוגיין על הפסוק (חבקוק ג ו) 'עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים', מה ראה, ראה ז' מצות שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום, כיון שלא קיימום עמד והתירן להן וכו'. הרי שהקב"ה אינו חפץ שיקיימו ז' מצוותיהם, ואם כן אסור ללמד אותם להם. וכן כתב **בעין יעקב** (חגיגה שם, הו"ד בהגהות הבי"ח שם אות מ) שאחר שניתנה תורה והתירה להם, אף ז' מצוות אסור ללמדם, ותיירץ בזה קושיית התוס' שם.

אמנם **בשו"ת אגרות משה** (יו"ד ח"ג סי' פט) הביא את דברי **הב"ח**, וכתב על דבריו שזה לא מסתבר כלל, אלא נראה בפשיטות כדברי התוס' ששבע מצוות מותר ללמדם ואף מצוה יש בדבר, ורק שאר דיני התורה אסור למסור להם.

כיוצא בזה דן גם בספר **יפה ללב** (ח"ה יו"ד סי' רמו סק"ט) אם מותר ללמד את הנכרים דיני שבע מצות שלהן, וכתב עפ"י מה שאמרו בסוגיין 'ראה ויתר גוים, ראה ז' מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירן להם', ומזה נראה שיש איסור ללמדם, שכיון שכביכול עמד והתירן להם הרי אינו רוצה בקיומם, והבא ללמדם ורוצה בקיומם נראה כעובר על רצונו יתברך. אך ממה שמבואר במסקנת סוגיין שאף על פי שהתירן להם מכל מקום המקיימים מקבל שכר עכ"פ כמי שאינו מצווה ועושה, יש צד היתר ללמדם, שנראה שהקב"ה רוצה מכל מקום בקיומם.

וכתב שבלבו היה להכריע שאסור ללמדם אפילו שבע מצוות שנצטוו בהם, משום שעל ידי זה יבוא להמשך וללמדם אגב כך גם את שאר דיני התורה. אך כיון שרובם של שבע מצוות בני נח הם ישוב העולם, יש להכריע להתיר ללמדם הלכות אלו, שיש בהם תיקון העולם שלא ירעו ולא שחיתו, ועל ידי זה לא יבואו להשחית גם גבולם של ישראל.

מעלת לימוד ג' שעות ברציפות

כתב הגר"ח פאלאגי בספרו נפש כל חי (מערכת מאות סו), שזמן מתן תורה נמשך שלש שעות בבוקר שכך אמרו רז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פמ"ה) בשש שעות ביום קבלו ישראל את התורה ובתשע שעות חזרו לאהליהם, והטעם שנתעכבו בהר סיני בקבלת התורה שלוש שעות הוא כנגד מה שאמרו בגמרא (שבת פה.) דרש ההוא גלילאי על רב חסדא, ברוך הקב"ה שנתן תורה משולשת לעם שלישי על ידי שלישי ביום שלישי בירחא השלישי, והכל משולש, ולכן גם היו שעות מתן תורה שלוש. ובירר שם שהם שש שעות אחר שמאיר היום, ובעצרת שהיום מאיר בשעה שבע ומחצה נמצא שש שעות ביום הוא בשעה אחת ומחצה בצהריים, ומאז ועד ארבע ומחצה אחר הצהריים היה זמן קבלת התורה, ונפקא מינה גדולה מחשבון זה, שמסתמא אלו השעות בכל יום ויום המה המבורכות לעסוק בהם בתורה, ויראה סימן יפה בתלמודו. ומסיים, הרחמן יזכנו כל העתים שוות ובהם נהגה יומם ולילה.

בכף החיים (סי' קנה ס"ק טו) כתב, שאם אפשר יקבע לו האדם עת ללמוד ג' שעות רצופות כדי להידבק במעשיו של הקב"ה, וכמו שאמרו בסוגין שבשלוש שעות הראשונות יושב הקב"ה ועוסק בתורה, וצריכים אנו להדבק בדרכיו כמו שאמרו (שבת קלג:) מה הוא רחום אף אתה היה רחום וכו'.

ובמעשה רב הלכות ומנהגים מרבינו הגר"א (אות ס) כתב, ללמוד אחר תפילת שחרית ג' שעות בלי הפסק.

בספר **אור חדש** (מהר"ש מאלצאן) כתב, ואמר [הגר"א] מי שזוהר ללמוד בכל לילה ג' שעות לשמה מוחלין לו על כל עוונותיו, וסיפר מעשה כי אחד בא אחר מותו לנער אחד ממכיריו וביקש ממנו שיראה לסלק עבורו ח"י זהובים לבעל חובו כי עי"ז לא יכול לבוא לגן עדן, וישאלו הנער מה נעשה כך על המעשה המגונה הידוע לי וכו', והשיב מחמת שכל ימי למדתי ג' שעות בלילה לשמה מחלו לי ע"ז זולת עבירות שבין אדם לחבירו לא ניתן למחילה. וכעין זה הובא גם בספר **כתר ראש** (אות סג) שכתב, מי שזהיר ללמוד בלילה ג' שעות לשמה מוחלין לו על כל עוונותיו זולת עבירות שבין אדם לחבירו כי כוחות הנפש אינו שב ונתקן אלא בתלמוד תורה.

עוד כתב בספר אור חדש, ששיעור הג' שעות שהוזכר כאן אפשר שזהו מה שאמרו בע"ז שהקב"ה עוסק בתורה ג' שעות בכל יום, והיינו באותן ג' שעות שאנו עוסקים בתורה למטה לשמה, וכמ"ש כל היושב ושונה הקב"ה שונה כנגדו.

ובספר **דעת חכמה ומוסר** (עמ' קא) כתב, שמעתי מגדולים בעלי סמכא שהגר"א אמר שכאשר יהיה לאחד ספק באיזה ענין איך לעשות, ילמוד ג' שעות, ואח"כ כפי אשר יפול במחשבתו הראשונה לאחר הלימוד כן יעשה.

ועיין בספר **מנוחה וקדושה לתלמיד הגר"ח מוולאזין** (שער התורה השני פרק ט) שהאריך במעלת לימוד התורה בג' או ד' שעות רצופים.

[ענין לימוד ברציפות הובא גם בספר יסוד העבודה (ה'ג פ"ה סעיף ז סק"ז), שכתב, שהקובע לו ללמוד ערך ה' שעות בלא שום הפסק דיבור בענין אחר, ובלא ענין טעימה בעלמא, ועל דרך תענית שעות, נראה שדבר זה הוא ענין נפלא המועיל ומזכך ומכפר ומביא אותו אדם לתשובה וכפרה מעולה. ובספר **ברכת שלמה** (ערך לימוד) מביא בשם הרה"ק מלובלין שמי שאינו לומד ששה שעות רצופות גפ"ת אינו יכול לטעם טעם יראת שמים].

בקיאות בתנ"ך

בגמרא מסופר שר' אבהו שיבח את רב ספרא בפני המינים על שאדם גדול הוא, ולכן פטרוהו ממיסים של י"ג שנים. פעם אחת שאלוהו פירוש של פסוק אחד ושתק ולא אמר להם דבר, וציערוהו, ופגשם ר' אבהו ושאלם על מעשיהם, ואמרו לו שהרי הוא אמר להם עליו שאדם גדול הוא והנה לא ידע לפרש המקרא. ואמר להם ר' אבהו שאף שאמר להם שהוא אדם גדול, לא אמר שהוא אדם גדול בבקיאות במקראות, ורק ר' אבהו וחבריו בקיאים גם בהם כיון שהם שכיחים בין המינים וצריכים הם לדעת להשיב להם. והנה כתבו **התוס'** (ב"ב קיג. ד"ה תרויהו) שפעמים שלא היו האמוראים בקיאים בפסוקים, וכן מצינו בסוף שור שנגח את הפרה (ב"ק נה.) מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות טוב וכו' א"ל עד שאתה שואלני וכו' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב או לאו כלך אצל ר' תנחום.

בעין זוכר (מערכת א אות קיט) כתב שהדברים קשים לומר כן על האמוראים שלא היו בקיאים במקרא, מה גם שאמרו חז"ל שצריך ת"ח להיות בקי בכ"ד ספרים. [כמבואר בילקוט (שמות שצא) על הפסוק (שמות לא יח) 'ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות' וגו', אמר רב הונא אמר ריש לקיש, מה הכלה הזאת מתקשטת בארבעה ועשרין תכשיטים כך ת"ח צריך להיות בקי בארבעה ועשרים ספרים]. ועל הראיה שהביאו התוס' מהגמרא בבבא קמא כתב שאפשר לתרץ בכמה אופנים. וציין שכיוצא בזה תמה **בשו"ת מהרי"ל** (סי' קמט), וכתב שאם נאמר כן על רבותינו המחברים [שלא היו בקיאים במקרא], צריך עיון.

בעל **הדברי יחזקאל** במכתב בראש ספר כבוד חכמים (עה"ת להגר" חיים קנאללער) שעניינו לתרץ כל דרשות חז"ל שבגמרא עם מסורת הקריאה, כתב, אחרי נסעו ממני עלה בלבי כי אשר אמרתי שיש טעות סופר בדברי התוס' שכתוב 'לא היו בקיאים', וצ"ל 'לא היו מדקדקין'. ודברים הללו מוכרחין מדברי התוספות עצמם, כי דבריהם אינם מובנים כלל, שכתבו שלפעמים לא היו בקיאים, ואיך שייך לומר על בקיאות 'לפעמים', הלא מי שאינו בקי בתמידות אינו בקי, ומי שהוא בקי הוא תמיד בקי, ואם רצו לומר שהיה בהם לפעמים מי שאינו בקי היה להם לומר שלא היו כולם בקיאים, ותיבת 'לפעמים' מוכח מתוכו שכוונתם היתה שלפעמים לא היו מדקדקים להביא הקרא כמו שכתוב מאיזה טעם שהיה כמוס אתם, ובודאי דבריהם דברי אלוהים חיים.

בספר **משען מים** (זאבלודאווסקי, סי' ג) כתב, שלימוד המקרא בימי חז"ל היה נפוץ והיו כולם עסוקים בו עד שכל המקרא תנ"ך שגור בפי כל ובקיאים בו על פה בלי שום שגיאה וטעות, ולא למדו עמהם משנה או גמרא עד שגמרו תחילה את לימוד התנ"ך כולו בכל פרטיו. וסדר לימודם זה נראה מכמה מקומות בתלמוד ובמדרשים, כמו שאמרו (אבות פ"ה מכ"א) בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה בן חמש עשרה לתלמוד. ובקהלת רבה (ז כח) דרשו על הפסוק (קהלת ז כח) 'אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי, בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא יוצאין מהן מאה למשנה, יוצאין מהן עשרה לתלמוד, יוצא מהם אחד להוראה. ולכן כאשר הזכיר הרב והחכם הדורש איזה פסוק בהלכה או בדרושו מיד ידעו כל השומעים איה מקומו של הפסוק ובאיזה ענין נכתב בתנ"ך, ואל מה יורה החכם את יסוד כוונתו בלימודו ודרושו, והמראה מקומות הפסוקים בתנ"ך הנמצאים כעת בזמנינו ונדפסים בהגליון או בפנים המדרש נתוספו אח"כ בעת שנתמעט לימוד המקרא, ולפעמים נשתבשו מראה מקומות האלה והחליפו להראות מקום הפסוק בתנ"ך במקום אחר אשר לא נמצא לשונו שוה או דומה אל לשון הפסוק הראוי להדרוש.

הקפדה מיוחדת על מצוה אחת

בגמרא, א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, כל העושה מצוה אחת בעולם הזה, מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא, שנאמר (ישעיה נח ח) 'והלך לפניך צדקן וכבוד ה' יאספך'. **בספר חסידים** (סי' תקסט) כתב, טוב לאדם אם יש בידו מצוה אחת ומקיים כהלכתה, ממצוות הרבה ואינו מקיימן כהלכתן. וכתב **במקור חסד** (שם) מקור לדבריו מסוגיין, שלא אמרו בסתם 'העושה מצוה בעולם הזה מקדמתו' וכו', אלא 'העושה מצוה אחת', וברור שהכוונה היא שמייחד לו מצוה אחת להיזהר בה ביתר שאת, ואז היא מקדמתו לעולם הבא. והביא גם דברי המדרש (ויקרא רבה כב ב, הובא במג"א סי' קנד ס"ק כג), שכל מי שהומה ומהמה אחר המצוות, ומצוה קבועה לדורות אין לו, מה הנאה יש לו, תדע לך שהוא כן שהרי משה כמה מצוות וצדקות עשה וכמה מעשים טובים היה בידו ויש לו מצוה קבועה לדורות, הדא הוא דכתב (דברים ד מא) 'אז יבדיל משה'. ומצאנו שהרבה מרבתינו בחרו להם איזו מצוה להיזהר בה ביתרון הכשר, כמו שאמרו (שבת קיח:): אביך במה הוא זהיר יותר.

והרס"ג כתב בספר **האמונות והדעות** (מאמר ה פ"ד), שהעובד הוא מי שייחד לעצמו מצוה אחת שאינו עובר עליה כל ימיו, ואף על פי שיש שאינו מדקדק בזולתה ואף קורה שעובר הרי בזו אינו מתרשל בה כלל. כגון שקבע לעצמו שלא יבטל אף תפילה, או שלא יבטל מכבוד ההורים, או שזוהר מאד בממון אחרים, או שלא לשקר, וכל הדומה לכך. וכמו שנאמר במסורת (קידושין מ:), כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ, ופירשוהו כגון שייחד לו מצוה לעשותה כגון כבוד אב ואם (ירושלמי שם). אבל מי שלא השאיר אף מצוה שלא עבר עליה אף פעם אינו נקרא עובד.

והנה בפירוש המשניות (מכות פ"ג מ"ז) כתב **הרמב"ם**, לפרש את דברי רבי חנניא בן עקשיא 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות', מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצוות כראוי וכהוגן, ולא שיתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא, לכן אמר ר' חנניא כי מחמת רבוי המצוות אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה, ועיין בדרך חיים (אבות פ"ו מ"י).

ובחרדים (פרק סא) האריך שאף על פי שחייב אדם להזהר בכל המצוות, מכל מקום יש לו להחזיק באחת מכל המצוות בכח גדול והתמדה שלא יעבור עליה כל ימי חייו, לפי שכללות התורה שהם תרי"ג מצוות נקרא עץ חיים כמו שנאמר (משלי ג יח) 'עץ חיים היא למחזיקים בה', והאוחז ענף אחד מהאילן היפה אוחז בכלו, שכל שאר הענפים נמשכים אחר אותו ענף שכולם גוף אחד, אבל אם יבא לאחוז בכל הענפים יחדיו לא יוכל לאחוז כלום. והביא דברי הירושלמי הנזכרים שהביא הרס"ג, שפירש המשנה בקידושין לענין המתחזק לקיים מצוה אחת בכל עוז, וכתב שהטעם נודע מאליו, שכשמחזיק מצוה אחת בכל עוז ודאי שיהיה צדיק גמור בכל שאר המצוות. והוכיח שאף דעת **הרמב"ם** כן היא, ואין כוונתו בדבריו הנזכרים לומר שעל ידי מצוה אחת לבדה יזכה לעולם הבא, אלא שעל ידי אותה מצוה יתחזק בשאר מצוות ויהיה רוב זכויות. ובספר **מילי דשמאי** (פכ"ב) כתב בעל החרדים, אע"פ שצריך אדם להזהר בכל המצוות, מצוה אחת יקח קבועה מאד, לעטרת, בה ימשכו הנשארות, ומה טוב לקבוע מצוות 'ובו תדבק' (דברים יב).

כפתור

מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין וכו' מקמי דליפוש חרון אף

כתיב (תהלים קט ז) **'בהשפטו יצא רשע ותפלתו תהיה לחטאה'**, יובן על פי הגמרא מלך וצבור מלך נכנס תחילה מקמי דליפוש חרון אף. ואיתא בגמרא (מנחות מא.) אעשה לא מענישין אלא בעידן דריתחא, ותפלה הוא מצות עשה וכן הרמב"ם מונה התפלה במצות עשה, וזהו הרמז בפסוק בהשפטו, פירוש בהשפטו את העולם אז יצא רשע, פירוש המשפט של רשע יהיה לבסוף בעידן ריתחא, 'ותפלתו תהיה לחטאה', פירוש אף על גב דתפלה הוא מצות עשה, תהיה לחטאה לענוש עליו כיון שהוא עידן ריתחא.

(קדושת לוי, ליקוטים)

הרבה שווקים תקנו הרבה מרחצאות עשינו וכו' וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל וכו'

וצריך ביאור בזה, וכי הם יבואו לרמות את הקב"ה ולומר שעשו לצורך ישראל, הרי הם מדברים עם הקב"ה ויכירו את הבורא ואת האמת כפי שהיא ואין יאמרו שעשו עבור ישראל. ויש לבאר כיון שלכל ישראל יש חלק לעולם הבא, אם כן כל אחד ואחד מישראל יקבל שכר ויהיה לו חלק לעולם הבא, וביניהם גם יהודים שלא למדו תורה בעצמם אלא עסקו במסחר, ויקבלו שכר מפני שעל ידם נגרם שאחריים למדו תורה. כאשר יראו אומות העולם מציאות זו שיש שכר גם על כך שגורמים לימוד תורה, הם יבואו ויטענו היות ויש שכר על גרם של לימוד תורה, אם כן גם אנחנו גרמנו לימוד תורה ומגיע לנו שכר עשינו שווקים ערים בתים ודרכים שגרמו שתהיה אפשרות ללמוד, כי בלעדיהם היה הכל שמם שהרי ללא בניית ערים ודרכים אי אפשר לחיות. ואמר להם הקב"ה שאין זה דומה לגורם לימוד תורה של יהודים, כי כל יהודי שהוא גם אם אינו מרגיש כך להדיא, אבל בדרך כלל התכלית שלו היא העולם הבא, הוא יודע שיש עולם הבא ותכלית מעשיו אינו חש בזה, אך כך הוא אצל עם ישראל כי כך היא נשמה יהודית, ועל כן מגיע לו שכר על שגרם לימוד תורה לאחרים, מה שאין כן הגוים הם עושים את הכל לצורך עצמם, ואת כל עניני העולם הזה הם עושים כתכלית לעצמם, ולכן גם אם נגרם לימוד תורה על ידי זה שתקנו דרכים ובנו בתים וערים ונהנים מהם ויכולים ללמוד בהם, אבל החיים שלהם לא היו לשם התכלית הזו, ועל כן אין מגיע להם שכר על שגרמו לישראל לעסוק בתורה.

(מחשבת מוסר, ליקוטים)

מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר להם אם אתם מקבלין את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם

ידוע שכל עניני יציאת מצרים היו שלא כדרך הטבע, שבדרך הטבע אפילו עבד לא היה יכול לברוח משם, ובפרט בעת מתן תורה היה הכל שלא כדרך הטבע. ובוזה אפשר לפרש אמרם ז"ל שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר להם אם אתם מקבלין את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, לכאורה למה אמר שם תהא ולא אמר וכאן תהא, ולפי הנ"ל ניחא דכיון שכל יציאתם ממצרים היה שלא כדרך הטבע, והכל היה רק בזכות שיקבלו התורה בהר סיני, והיינו דזכות זה היא העומדת עתה לישראל שאוציאם משם. וזהו פירש הגמרא שכפה עליהם ההר כגיגית, והיינו שעוד קודם צאתם ממצרים התנה עמהם שיקבלו התורה בהר סיני, ולכן א"ל אם אתם מקבלים התורה מוטב, דהרי יצאתם משם רק בזכות זה, ואם לאו שם תהא קבורתכם, היינו במצרים, דהרי בלי זכות קבלת התורה הרי הייתם נשארים ונקברים במצרים עד עולם.

(פאר ישראל, לשבועות)

אגב!

חומש עוז והדר

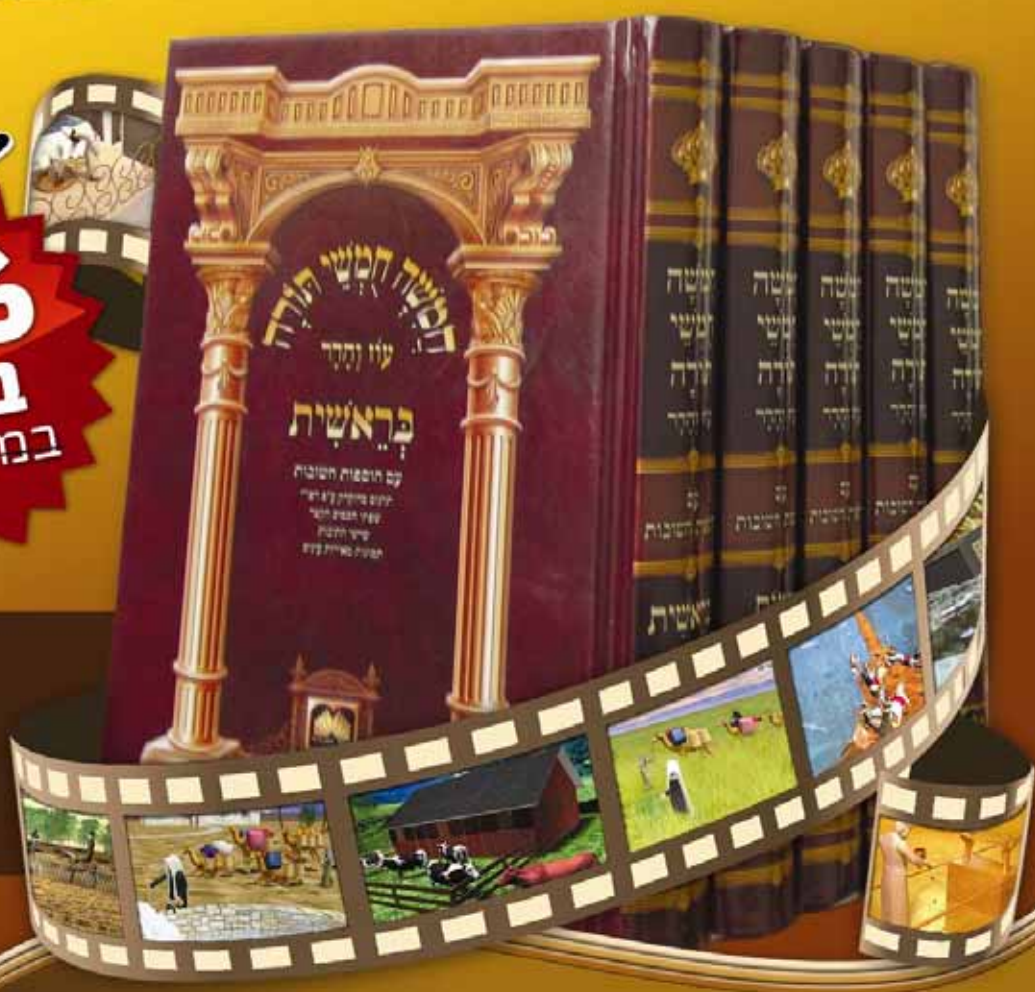
עם תמונות תלת מימד להמחשה

סט חומשים
גודל בינוני
מיוחד לבתי כנסת

נצטף אגב!

66 ₪
בלבד!
במקום 90 ₪

10 + 1 חינם
רוכשים 10 סטים
ומקבלים סט נוסף
במתנה

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66